

Research Paper

Analyzing the Attitudes of the Experts to Compare the Advantages and Disadvantages of Rural Child Labor in Agricultural Activities

Ali Asghar Mirakzadeh¹, Kiumars Zarafshani², *Faranak Karamian³

1. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

2. Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

3. PhD Candidate, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

Citation: Mirakzadeh, A. A., Zarafshani, K., & Karamian, F. (2017). [Analyzing the Attitudes of the Experts to Compare the Advantages and Disadvantages of Rural Child Labor in Agricultural Activities (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 8(1), 68-81. <http://dx.doi.org/10.21859/jjr-08015>

doi: <http://dx.doi.org/10.21859/jjr-08015>

Received: 09 Oct. 2016

Accepted: 21 Dec. 2016

ABSTRACT

With regard to the role of children in agricultural activities, the current study aimed at analyzing the attitudes of experts towards the advantages and disadvantages of rural child labor in agricultural activities. The study was conducted by Q-methodology; The study population included the experts of Sayed Yaqub Health Center of Mahidasht County, Iran, and the staff of Charity Committee of Kermanshah County. Totally, 16 experts were selected by the purposeful sampling method. Results showed that the first group believed that children labor deprives the children from childhood activities. The other group believed that child labor lessens the focus of children in the class; on the other hand, strengthens the culture of the region. The third group believed that agricultural activities are among the factors that cause responsibility in children. The fourth group believed that child labor, due to the independence of children, causes joint diseases. The fifth group had a different viewpoint about child labor; they believed that child labor makes the child more agile from the physical point of view, but causes emotional depression. It can be said that the child labor phenomenon in rural areas is associated with the nature of pastoralism. Child labor contributes to economic affairs, households, and family by cultural truism rural residents. But in Iran can be the valve kind of transfer, age of onset, the quantity and quality of work and children's rights into action.

Key words:

Children, Attitudes, Child labor, Q-methodology, Agriculture

Extended Abstract**1. Introduction**

T

he role and status of villages in economy is undeniable. Most people in the villages live on agriculture that can guarantee food security, employment, and livelihoods in rural areas. Child labor in agriculture is

prevalent in both developing and developed countries. Child laborers are at risk of a wide variety of machinery, biological, physical, chemical, dust, ergonomic, welfare/hygiene, and psychosocial dangers. However, children are not always in danger when doing agriculture. On the contrary, some experiences are rewarding, providing children with practical and social skills like adults. Higher self-confidence, self-esteem, and work skills are usually seen in young people engaged in farm work. Such work can contribute both to children's

* Corresponding Author:

Faranak Karamian, PhD Candidate

Address: Department of Extension and Rural Development, Faculty of Agriculture, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Imam Khomeini Highway, Kermanshah, Iran.

Tel: +98 (918) 5832204

E-mail: karamyan.f@gmail.com

development and the welfare of their families; it will prepare children to be resourceful members of society.

2. Methodology

The current study used the Q-methodology to classify the perceptions of experts of Sayed Yaqub Health Center in Mahidasht County, Iran, and the staff of Charity Committee of Kermanshah toward the advantages and disadvantages of rural child labor in agricultural activities. The Q-methodology provides a systematic study of subjectivity, person's viewpoint, opinions, beliefs, attitude, and so on. Typically, in Q-methodological study, the subjects are presented with a sample of statements about some topics, called the Q-set. Respondents, the P-set, should rank-order the statements from their individual's point of view, based on some preferences, judgments, or feelings, mostly using a quasi-normal distribution. By Q-sorting, the subjects give their subjective meaning to the statements, and consequently reveal their subjective viewpoint or personal profile. Q participants are the people with clearly different beliefs asked to express beliefs about the Q statements by categorization them; ie, "doing a Q-sort." Naturally, a few dozens of Q-sorts are placid.

They are analyzed using statistical techniques of correlation and factor analysis to disclose outlines in the way people subordinate beliefs. The consequences of the examination are construed and articulated as dissimilar public standpoints. A Q-study also indicated the way the persons who did the Q-sort approve or distress with the standpoints. In this context, using literature review and interviewing 16 experts of Sayed Yaqub Health Center and the staff of Charity Committee of Kermanshah, 122 statements were identified. Then, by removing one word statements and prioritizing them by the experts, 30 final statements or the so called Q-samples remained. Subsequently, SPSS version 18 software was used to analyze the data.

3. Results

Results showed that the first group believed that child labor takes the opportunity of enjoying the childhood from the children. The other group believed that the child labor takes the concentration of the children in the class; on the other hand, is strengthened the culture of the region; while the third group believed that children working in the agricultural activities would be responsible for children in the future. The fourth group believed that child labor causes independence in children and on the other hands, causes the joint diseases. The fifth group had a different view about child labor; they believed that child labor makes

children more agile, from the physical point of view, but emotionally, causes depression in them.

4. Discussion

The first paradigm: Overall, it can be inferred that as the disadvantages of child labor are greater than its advantages; therefore, its benefits can be overlooked. According to the second group, child labor transfers and strengthens the culture of the village, but the fact that child labor affects children's education is very important and should be considered. Generally, the third group mentality disagreed with the negative effects of mental and physical child labor, despite causing the exhaustion and lack of focus in the classroom. The fourth group, unlike the third group, believed that child labor caused joint diseases, but disagreed with the viewpoint that it caused mental illnesses. It can be said that the fifth group did not have negative feelings about child labor. They considered the agility and independence of children, which can affect their future, as important issues.

5. Conclusion

Although the advantages, disadvantages, and the general phenomenon of child labor can be common global and regional challenges in a global perspective, the cultural phenomenon is analyzed at the level of regional and local economy. Culture in general can be derived from past history, ideology, geographical, and climatic conditions, political decisions, and security; therefore, the cultural diversity in the field is also visible. There is a multi-dimensional issue of child labor in particular the decision-making and planning in this regard need to be worked on global, regional, and local joint institutional cooperation. It is recommended that the health centers, and welfare, and the children's rights supporting organizations provide the parents and children the required training and make the parents aware of the disadvantages of child labor. Due to the physical and emotional problems that children faced in agricultural work; it is recommended to promote the culture of child abuse prevention, and train the children properly on how to properly prevent further work-related injuries. Since children also work in the short-term to increase the family income, but in the long-term it has negative effects on the economy of the society, it is recommended that organizations such as the Relief and Welfare Committee, Iran, with the support of the families of the children prevent from putting too much pressure on children.

Acknowledgments

This research was extracted from the MA thesis of the third author, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest.

تحلیل نگرش کارشناسان در برابر مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیتهای کشاورزی

علی اصغر میرکزاده^۱، کیومرث زرافشانی^۲، فرانک کرمان^۳

۱- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۲- دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۳- دانشجوی دکتری، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۸ مهر ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۰۱ دی ۱۳۹۵

باتوجهبه نقش و جایگاه کودکان در فعالیتهای کشاورزی، پژوهش حاضر به دنبال تحلیل نگرش کارشناسان در برابر مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیتهای کشاورزی است. این پژوهش با استفاده از روش کیوانجام شد. جامعه مطالعه حاضر را کارشناسان مرکز بهداشت سید یعقوب دهستان ماهی دشت و کارکنان کمیته امداد شهرستان کرمانشاه تشکیل دادند که در مجموع، شانزده نفر کارشناس با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. یافته ها حاکی از آن بود که گروه اول معتقد بودند کار کردن، فرصت بچگی کردن را از کودک می گیرد. گروه دیگر بر این باور بودند که کار کردن باعث می شود کودک سر کلاس درس تمرکز لازم را نداشته باشد و فرهنگ منطقه را تقویت می کند. این در حالی است که گروه سوم، کار کردن کودکان در فعالیتهای کشاورزی را عاملی برای مسئولیت پذیری کودک در آینده تصور می کردند. گروه چهارم معتقد بودند کار کردن باعث می شود کودک مستقل و به بیماری های مفصلی مبتلا شود. گروه پنجم نگاه متفاوتی به کار کودکان داشتند و معتقد بودند کار کردن باعث می شود کودک از نظر جسمانی چالاک و از نظر روحی افسرده شود. می توان این چنین گفت که پدیده کار کودکان در محیط های روستایی با ماهیت روستائیشینی عجین شده است. کار کردن کودکان و کمک به امور اقتصادی خانه و خانواده، از موضوع های بدیهی فرهنگ روستائینان است؛ اما در این زمینه، می توان از دریچه نوع کارهای واگذار شده، سن شروع، کمیت و کیفیت کار و حقوق کودکان کار وارد عمل شد.

کلیدواژه ها:

کودک، نگرش، کار کودکان، روش شناسی کیو، کشاورزی

مقدمه

جهان گزارش کرد که بخش بزرگی از آن را کودکان (در حدود ۶۰ درصد) تشکیل می دادند. به گزارش سازمان بین المللی کار در سال های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۰، بیش از ۱۲۹ میلیون دختر و پسر ۵ تا ۱۷ ساله، در فعالیتهایی همچون تولیدات دامی و گیاهی، آبی پروری، الیاف، آبخیزداری و حفاظت از منابع طبیعی و دیگر فعالیتهای مربوط به کشاورزی فعالیت می کردند (Edet & Etim, 2013). سازمان بین المللی کار^۱ (۲۰۱۱) تخمین زد که ۶۰ درصد از کودکان کار، در بخش کشاورزی فعالیت می کردند. این در حالی بود که تعداد کودکان کار در بخش های صنعت و خدمات و دیگر بخش ها، به ترتیب ۷ و ۲۶ و ۷ درصد بود.

آمارهای مختلفی وجود دارد که نشان می دهد تعداد کارگران کودک افزایش پیدا کرده است؛ به طوری که از ۲۴۶ میلیون نفر در سال ۲۰۰۵، به ۳۱۷ میلیون نفر در سال ۲۰۱۴ رسیده است. براساس گزارش سالانه سازمان بین المللی کار، تعداد کودکان کار در سال ۲۰۱۴ برابر با ۳۱۷ میلیون نفر بود که ۴۷ میلیون نفر

نقش و جایگاه روستاها در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر کشوری بسیار مهم است. از این منظر، می توان گفت که توسعه هر کشوری ابتدا در گرو توسعه بخش روستایی آن است؛ زیرا براساس گفته مایکل تودارو، دلیل اصلی اهمیت به توسعه کشاورزی و زندگی روستایی، فقط به این دلیل نیست که بیشتر جمعیت کشورهای جهان سوم را روستاییان تشکیل می دهند؛ بلکه آن است که راه حل نهایی بیکاری ها و مهاجرت های ناهنگام و بیش از حد و دیگر مشکلات جوامع شهری، ایجاد تعادل بین توسعه روستایی و شهری است (Astinf-shan, Alibaygi, Gholami, 2012).

زندگی بیشتر مردم روستاها بر پایه کشاورزی است که می تواند امنیت غذایی و اشتغال و معیشت را در مناطق روستایی تضمین کند (International Labor Organization, 2011). در سال ۲۰۱۱، سازمان بین المللی کار میزان جمعیت شاغل در بخش کشاورزی را بیش از یک میلیارد نفر، یعنی ۳۵ درصد از کارگران

1. International Labor Organization

* نویسنده مسئول:

فرانک کرمان

نشانی: کرمانشاه، بزرگراه امام خمینی، دانشگاه رازی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.

تلفن: ۰۴ (۹۱۸) ۵۸۳۲۲۰۴ +۹۸

پست الکترونیکی: karamyan.f@gmail.com

بررسی نگرش کارشناسان و مسئولان در برابر مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیتهای کشاورزی، الگوهای ذهنی آنان با بهره‌گیری از روش کیو استخراج شود.

مروری بر ادبیات موضوع

سندوق کودکان ملل متحد (یونیسف) (۲۰۰۴)، دوران کودکی را این‌گونه تعریف می‌کند: دوران کودکی، دورانی است که کودک باید به مدرسه برود و به بازی‌های کودکان مشغول باشد و عشق خانواده به او، باعث تقویت اعتماد به نفسش شود. بنابراین دوران کودکی، دورانی گران‌بهاست که کودکان باید در آن بدون ترس از امنیت و خشونت زندگی کنند و در برابر بهره‌برداری و سوءاستفاده از آن‌ها در امان باشند. کودکان کار، به‌معنی کار کردن کودکان زیر هجده سال است که می‌تواند برای ادامه زندگی آنان خطرناک و نامناسب باشد. **آکارو و امیتور^۲ (۲۰۱۱)** معتقدند کار کودکان باعث کاهش فرصت تحصیل می‌شود و آن‌ها را به‌بردگی می‌کشاند و از خانواده جدا می‌کند. این عمل بیشتر وقت‌ها نقض قوانین بین‌المللی و ملی حقوق کودکان محسوب می‌شود.

از دیدگاه فاسا و همکاران^۳ (۲۰۰۰)، کودکان کار کشاورزی برای ساعت‌های طولانی در معرض آفتاب سوزان و حمل‌ونقل بارهای سنگین در محل تولید و آفت‌کش‌های سمی هستند. همچنین، سازمان خواروبار و کشاورزی (فائو)^۴ (۲۰۰۶) معتقد است کار کودکان کشاورز، سخت و طاقت‌فرساست و به سلامتی و آموزش آن‌ها آسیب می‌رساند. باوجوداین، آیا می‌توان گفت که فعالیتهای کشاورزی برای کودکان مضر نیست؟ بیشتر فعالیتهای کشاورزی، تأثیر مخربی بر سلامت کودکان می‌گذارد که می‌تواند به ناتوانی و ابتلای آنان به بیماری‌های خطرناک و شیمیایی و آسیب‌های جدی منجر شود (Lowry, 2004). در زمینه مزایا و معایب کار کودکان در مزارع کشاورزی، مطالعاتی انجام شده که به‌طور خلاصه، در جدول شماره ۱ بیان شده است.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر رویکرد، کیفی و کمی و با بهره‌گیری از روش کیو انجام شده و از نظر هدف، کاربردی است. یکی از مزیت‌های روش کیو، دقت بیشتر گردآوری داده‌ها در مقایسه با مقیاس لیکرت است.

جامعه و نمونه آماری این پژوهش، کارشناسان مرکز بهداشت سید یعقوب دهستان ماهی‌دشت (به‌عنوان قطب کشاورزی استان) و کارکنان کمیته‌امداد شهرستان کرمانشاه بودند. در پژوهش حاضر، نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند بود و برای

از آنان بین ۱۵ تا ۱۷ سال داشتند. همچنین در همین سال، ۶۰ درصد کودکان کار جهان به کار در بخش کشاورزی مشغول بودند (International Labor Organization, 2015).

کار کودکان، موضوع مهم جهانی است که در نتیجه فقر، رشد نامتوازن، فرصت‌های آموزشی نامناسب، نابرابری جنسیتی، مقررات ناکافی برای محدود کردن کار کودک، ناآگاهی عمومی و طیف وسیعی از خطر بهداشتی ایجاد می‌شود (Forastieri, 2002). بیشتر کودکان کار خیلی جوان و دچار سوءتغذیه هستند و به‌جای اینکه به مدرسه بروند، ساعت‌های طولانی در مشاغل خطرناک مشغول به کار هستند. آن‌ها دستمزد بسیار کمی دریافت می‌کنند یا هیچ دستمزدی دریافت نمی‌کنند و درآمدشان معمولاً برای بقای خانواده ضروری است. در کشورهای در حال توسعه تخمین زده شده که حداقل ۹۰ درصد از کودکان فعال روستایی در مناطق روستایی، در بخش کشاورزی فعالیت می‌کنند (Wilk, 1993).

کار کودکان در هر نقطه از جهان دیده می‌شود؛ اما این پدیده بیشتر در کشورهای در حال توسعه به چشم می‌خورد (Çolak, 2004). کشور ایران نیز از این مسئله در امان نیست؛ به‌طوری که یونیسف در گزارش خود درباره ایران آورده است که ۱ تا ۳ درصد کودکان ۶ تا ۱۴ ساله ایرانی کار می‌کنند و به مدرسه نمی‌روند (Kalantari & Iani, 2005). به‌طور کلی، می‌توان گفت کودکان از نظر جسمی و عاطفی مانند بزرگسالان نیستند و کودکان کارگر در مقایسه با بزرگسالان، در معرض خطر بیشتری قرار دارند. افزون‌براین، خطر شغلی و شرایط کار ممکن است آثاری دائمی بر رشد و پیشرفت کودکان کار داشته باشد (Forastieri, 2002).

کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی و سیاسی و بین‌المللی انکارناشدنی است. توسعه کشاورزی مهم‌ترین اولویت در برنامه‌های توسعه ملی کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود (Artyaei, Chizari, Jafari, 2011). باوجوداین، نکته درخور تأمل این است که کودکان، درصد عمده‌ای از نیروی کار بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهند و در این زمینه نقش بسزایی ایفا می‌کنند. این کودکان به‌عنوان آینده‌سازان مملکت، با مشکلات فراوانی از جمله تضعیف حقوق و به‌کارگیری آنان در فعالیتهای نامناسب با سنشان مواجه‌اند. همچنین، زمانی که کودکان به‌عنوان نیروی کار وارد چرخه اقتصادی می‌شوند، سلامتی آنان به‌خطر می‌افتد و چون نیروی کار ارزان به‌شمار می‌روند، میزان دستمزد بزرگسالان کاهش می‌یابد. افزون‌براین، به‌دلیل آنکه این کودکان هیچ مهارت متناسبی با کارشان ندارند و فقط نیروی یدی ارزانی هستند؛ میزان نوآوری جامعه و عملکرد اقتصاد روستایی کاهش می‌یابد. این مسئله در بلندمدت باعث ایجاد فقر و کاهش درآمد روستاییان و در نتیجه، مانع توسعه روستایی می‌شود.

براین‌اساس، هدف از انجام پژوهش حاضر این بود که ضمن

2. Akarro & Mtwere

3. Fassa et al.

4. Food and Agriculture Organization (FAO)

جدول ۱. مطالعات انجام‌شده در زمینه مزایا و معایب کار کودکان در فعالیت‌های کشاورزی

نام نویسنده و سال پژوهش	کشور مطالعه‌شده	نتایج پژوهش
Banerjee (1993)	غرب بنگال	کودکانی که در مزارع کار می‌کنند، دچار کم‌خونی و عفونت دستگاه تنفسی و چشم و بیماری‌های پوستی می‌شوند.
National Research Council (1998)		کار کردن باعث توسعه نظم و انضباط، مسئولیت‌پذیری، اعتمادبه‌نفس، استقلال و آموزش به کودکان در زمینه مدیریت مالی می‌شود.
Cruz (2002)	هندوراس	بیشترین مشکلات ناشی از کار کردن کودکان، عفونت‌های تنفسی، لکه‌های پوستی، اسهال، عفونت چشم و گوش را شامل می‌شود.
Rosati & Straub (2004)	گوآتمالا	انجام کار در کودکی، احتمال وقوع بیماری در بزرگسالی را به میزان ۴۰ درصد افزایش می‌دهد.
Heady (2003); Leinberger et al. (2005)		کودکان کار به دلیل خسته‌بودن و تمرکز نداشتن، بعد از مدتی مدرسه را رها می‌کنند.
Mull & Kirkhorn (2005)	غنا	آسیب‌های حاصل از کار کودکان، ضربه به سر، شکستگی، دررفتگی شانه، قطع انگشتان، آسیب‌های چشمی و کم‌شدن آب بدن را شامل می‌شود.
Gamlin et al. (2006)	مکزیک	۳۳ درصد از کودکانی که در معرض میزان بیش‌ازحد مجاز آفت‌کش‌ها قرار داشتند، دچار افسردگی شده‌اند و در ۱۵ درصد از کودکان، افسردگی پایین‌تر از ۴۰ درصد و در ۵ درصد از کودکان، افسردگی بیش از ۸۰ درصد مشاهده شد.
International Labor Organization and International Programme on the Elimination of Child Labour (2007)		تجربه کار برای کودکان، می‌تواند مثبت باشد و کودکان می‌توانند به مهارت‌های متفاوتی دست یابند. کار کردن در مزرعه باعث می‌شود اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس کودکان افزایش یابد.
Kotb et al. (2011)	مصر	از آثار روانی کار کودکان در مزارع این بود که آنان احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری داشتند. آثار منفی کار کشاورزی نیز عصبی‌بودن و گفتن کلمات توهین‌آمیز بود. افزون‌براین، کودکان در معرض اشیای نوک‌تیز، گردوغبار، حیوانات وحشی، ماشین‌آلات سنگین، حشرات مضر و زندگان، سروصدا و آفت‌کش‌ها قرار داشتند. گفتنی است که شایع‌ترین مشکلات جسمی عبارت بود از کمردرد، ضعف، خستگی، سردرد و بریدگی.

مجله پژوهش‌های روستایی

موضوع تحقیق بررسی و سپس از طریق مصاحبه با اهالی گفتمان، داده‌ها گردآوری می‌شود. گفتمان تا جایی ادامه پیدا می‌کند که داده‌ها به حد اشباع برسند؛ به عبارت دیگر، مطالبی که پاسخ‌گویان در مصاحبه مطرح می‌کنند، تکراری شود و مطلب جدیدی برای استخراج وجود نداشته باشد (Papzan, Babaei, Rezaei, 2012). در این پژوهش فضای گفتمان از طریق مصاحبه با کارشناسان مرکز بهداشت سید یعقوب دهستان ماهی‌دشت و کارکنان کمیته‌امداد شهرستان کرمانشاه گردآوری شد که در ابعاد مختلف، با معایب و مزایای کار کردن کودکان مرتبط بودند.

نمونه کیو^۶

در این مرحله، مطالب به‌دست‌آمده از بررسی منابع اسنادی (کتابخانه‌ای و اینترنتی) با یافته‌های استخراج‌شده از مصاحبه تلفیق شد و در مجموع، ۱۲۲ عبارت به‌دست آمد. پس از جمع‌بندی و حذف عبارات تکراری، نمونه کیو در قالب سی گزاره شکل گرفت که معرف فضای گفتمان بود.

گردآوری اطلاعات از افراد مهم و مطلع استفاده شد. برخلاف تحقیقات کمی که نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی انجام می‌شود، در روش کیو نمونه‌گیری به‌صورت انتخابی است و پژوهشگر افراد مهم را انتخاب می‌کند که از موضوع آگاهی دارند. در این مطالعه با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، شانزده نفر از کارشناسان مرکز بهداشت و کارکنان کمیته‌امداد انتخاب شدند که به‌طور مستقیم با کودکان در ارتباط بودند.

روش کیو هم شیوه گردآوری داده‌ها (مرتب‌سازی کیو) و هم شیوه تحلیل داده‌ها (تحلیل عاملی کیو) را شامل می‌شود. مراحل اجرای روش کیو به‌صورت زیر است:

گردآوری فضای گفتمان^۵

فضای گفتمان، شامل مجموعه‌ای از مطالب متنوع و متعدد مرتبط با موضوع تحقیق است که در میان جامعه مطرح می‌شود. منظور از جامعه، افرادی است که مطالعه کیو در صدد شناسایی ذهنیت‌های آن‌ها در برابر موضوع تحقیق است (van Exel & De-Graaf, 2005). برای ایجاد فضای گفتمان، ابتدا منابع اسنادی درباره

6. Q-sample

5. Concourse

جدول ۲. گزاره های مربوط به تحلیل نگرش کارشناسان در برابر مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیت های کشاورزی

۱	کار کردن باعث می شود کودکان خسته شوند و سر کلاس درس تمرکز لازم را نداشته باشند.
۲	کار کردن باعث می شود در اعصاب کودکان اختلال به وجود آید و آنان کلمات توهین آمیز به کار برند.
۳	کودکان به دلیل در تماس بودن با آفت کش ها و موادمسمومی در مزرعه، مسموم می شوند.
۴	کار کردن باعث می شود کودکان در آینده به سوء تغذیه دچار شوند.
۵	کار کردن باعث می شود کودکان مهارت های پیش پا افتاده ای را بیاموزند که در آینده برایشان مفید و کارآمد نیست.
۶	کار کردن کودکان در مزرعه باعث می شود احتمال خطر گزش آن ها توسط حیوانات افزایش یابد.
۷	کار کردن کودکان در مزرعه باعث می شود آنان به بیماری های پوستی مبتلا شوند.
۸	کار کردن باعث می شود اعتماد به نفس کودکان افزایش یابد.
۹	کار کردن باعث می شود کودکان در آینده مستقل شوند و روی پای خودشان بایستند.
۱۰	به دلیل آنکه در کار کشاورزی بیشتر افراد به طور ایستاده یا خمیده کار می کنند، در آینده کودکان به بیماری های مفصلی، مانند دیسک کمر دچار می شوند.
۱۱	کار کردن مانع پیشرفت کودکان نمی شود و باعث می شود کودکان به اندازه کافی پخته شوند.
۱۲	کار کردن باعث می شود کودکان از نظر جسمی ضعیف شوند و مقاومتشان در برابر بیماری کم شود.
۱۳	کار کردن باعث می شود قد کودکان کوتاه شود.
۱۴	کار کردن باعث می شود کودکان قدر داشته هایشان را بیشتر بدانند.
۱۵	کار کردن کودکان باعث می شود در کوتاه مدت درآمد خانواده افزایش یابد؛ اما در بلندمدت اثر منفی بر اقتصاد جامعه می گذارد.
۱۶	کار کردن کودکان در زمان برداشت محصول باعث می شود دستانشان بریده شود یا تاول بزند.
۱۷	کار کردن از شکوفایی استعداد های کودکان، به ویژه در زمینه تحصیلی و ورزش، جلوگیری می کند.
۱۸	کار کردن کودکان با نوعی شادی همراه است و آنان از این موضوع خوشحال اند که توانسته اند منبع درآمدی برای خانواده باشند.
۱۹	کار کردن باعث می شود کودکان سرگرم شوند و وقتشان کمتر تلف شود.
۲۰	کار کردن در زمین کشاورزی باعث می شود کودکان از نظر اجتماعی گوشه گیر شوند و از اجتماع دور بمانند.
۲۱	کار کردن باعث می شود کودکان چالاک شوند و سستی و تنبلی از آن ها دور شود.
۲۲	کار کردن باید با تحلیل جنسیتی همراه باشد. بر این اساس، برای دختران ضرر دارد؛ اما برای پسران ضرری ندارد.
۲۳	کار کردن باعث می شود اوقات فراغت کودکان به درستی پر شود و کودکان به دنبال کارهای خلاف نروند.
۲۴	کار کردن کودکان از نظر فرهنگی بسیار مفید است؛ چون در این صورت، کودکان با مردم محلی در تعامل اند و فرهنگ منطقه بیشتر حفظ می شود.
۲۵	کار کردن کودکان فرصت بچگی کردن را از آن ها می گیرد و خلاقیت و استعدادهایشان را کور می کند.
۲۶	کار کردن کودکان باعث می شود هزینه های بهداشتی خانواده افزایش یابد.
۲۷	کار کردن باعث می شود کودکان از نظر تحصیلی افت کنند و هزینه های آموزشی افزایش یابد.
۲۸	کار کردن باعث می شود آموزش های مدرسه ای در محیط واقعی زندگی تقویت شود.
۲۹	کار کردن باعث می شود به شخصیت فردی و خانوادگی کودکان هویت بخشیده شود.
۳۰	کار کردن باعث می شود احساس مسئولیت پذیری در کودکان به وجود آید.

تصویر ۱. شیوه مرتب سازی گویه ها به روش اجباری

کاملاً مخالفم								کاملاً موافقم			
۴-	۳-	۲-	۱-	۰	۱	۲	۳	۴			

نظام پژوهش های روستایی

توزیع اجباری بر مبنای طیف ۴+ تا ۴- با توجه به میزان موافقت یا مخالفت، ارزش هر کارت را مشخص کنند و آن را در جدول مرتب سازی کیو قرار دهند (تصویر شماره ۱).

گفتنی است که ضمن گردآوری داده ها و تکمیل جدول (تصویر شماره ۱)، برای درک عمیق استدلال های کارشناسان، با آنان بحث و تبادل نظر شد. در نهایت بر اساس تفاوت در نگرش، نمونه ها با استفاده از روش تحلیل عاملی کیو در نسخه هجدهم نرم افزار SPSS دسته بندی شدند. تحلیل عاملی کیو افراد را بر اساس نگرش آنان طبقه بندی می کند؛ یعنی این افراد هستند که طبقه بندی می شوند و نه گزاره ها. در این پژوهش، کارشناسانی که در برابر مزایا و معایب کار کودکان الگوهای ذهنی مشابه داشتند، در یک گروه دسته بندی و به عنوان یک عامل در جدول خروجی SPSS مشخص شدند.

بر خلاف تحلیل عاملی معمولی، در تحلیل عاملی کیو نمی توان به طور مستقیم از مقادیر جدول خروجی، عامل ها یا نگرش پاسخ گویان را تفسیر کرد؛ زیرا مقادیر جدول، رابطه پاسخ گو را با عامل ها نشان می دهد. این در حالی است که تفسیر عامل ها به محتوای عبارات انتخاب شده بستگی دارد. بنابراین، باید امتیازهای عاملی را به دست آورد تا از طریق ارتباط بین محتوای عبارات و عامل ها، امکان تفسیر عامل ها فراهم شود (Militello & Benham, 2010). در این مطالعه، امتیازهای عاملی برای تک تک عبارات کیو محاسبه شد و بر اساس آن آرایه های عاملی به دست آمد. برای محاسبه آرایه های عاملی، عبارتی که بیشترین امتیاز عاملی را داشت، در درجه ۴+ و عبارات پس از آن، به ترتیب در درجه های ۳+، ۲+، ۱+ و... قرار گرفت. برای نظرات مخالف نیز این روند در پیش گرفته شد.

یافته ها

بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی کیو، کارشناسان مرکز بهداشت سید یعقوب دهستان ماهی دشت و کارکنان کمیته امداد شهرستان کرمانشاه با توجه به تفاوت نگرش در برابر

ایجاد دسته کیو^۷

هریک از گزاره هایی که در مرحله دوم به دست آمد، به طور جداگانه روی کارت های هم شکل و هم اندازه نوشته شد و به طور کامل، سی کارت دسته کیو را تشکیل داد. در جدول شماره ۲، گزاره های مرتبط آورده شده است.

گردآوری داده ها یا مرتب سازی کیو^۸

در روش کیو، مرتب سازی به دو شیوه اجباری و اختیاری انجام می شود. در توزیع اجباری، مرتب سازی کارت ها بر اساس نمودار از پیش تعیین شده انجام می شود؛ در حالی که در توزیع اختیاری، هر پاسخ گو بر حسب تمایل خود و با آزادی عمل بیشتر، مرتب سازی را انجام می دهد. توزیع اجباری مزایای متعددی دارد؛ به عنوان مثال، در این روش پاسخ گویان گزاره ها را با تمرکز و دقت بیشتری بررسی می کنند. این بدان دلیل است که تعیین جایگاه هر گزاره در طیف اجباری، دشوارتر از طیف اختیاری است. بدین ترتیب، می توان با توجه به گزاره هایی که در دو سوی طیف قرار می گیرد (گزاره هایی که پاسخ گو با آن ها به طور کامل موافق یا مخالف است)، به شناخت عمیق تری از نگرش فرد دست یافت. همچنین در توزیع اجباری، همه پاسخ گویان از دستور کار مشابهی در مرتب سازی استفاده می کنند (Hall, 2008). در این پژوهش، به منظور اعتبارسنجی گزاره ها و تأیید روایی ابزار پژوهش، از هفت کارشناس بهداشت خواسته شد که مرتب سازی کارت ها را به صورت آزمایشی انجام دهند. توصیه های آنان مبنی بر اصلاح محتوای گزاره ها و نمودار کیو به کار گرفته و نسخه نهایی برای گردآوری داده ها آماده شد. گفتنی است که این کارشناسان جزو پاسخ گویان اصلی نبودند. در مرحله بعد، کارت ها و جدول مرتب سازی کیو و دستور کار مرتب سازی آن ها در اختیار پاسخ گویان قرار گرفت و از آن ها خواسته شد با استفاده از روش

7. Q-deck
8. Q-sort

جدول ۳. عامل های استخراج شده از تحلیل عاملی کیو

عامل	مقدار ویژه	واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۲/۹۴	۱۸/۳۹	۱۸/۳۹
۲	۲/۵۸	۱۶/۱۷	۳۴/۵۶
۳	۲/۲۳	۱۳/۹۶	۴۸/۵۳
۴	۲/۰۲	۱۲/۶۲	۶۱/۱۵
۵	۱/۴۸	۹/۳۴	۷۰/۴۰

نظام پژوهش های روستایی

شده، در تحلیل عاملی کیو به جای متغیرها، عقیده ها و نظرهای پاسخ گویان دسته بندی و الگوهای ذهنی آنان استخراج می شود.

بحث و نتیجه گیری

در روش شناسی کیو، برای نشان دادن مهم ترین عامل ها از نظر میزان واریانس تبیین شده، از نمودار سنگ ریزه استفاده می شود. در این پژوهش، براساس واریانس تبیین شده مندرج در نمودار

مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیت های کشاورزی، در پنج گروه مختلف قرار گرفتند. این گروه ها ۷۰/۴۰ درصد واریانس کل را تبیین کردند (جدول شماره ۳). همچنین در جدول شماره ۴، ویژگی های مشارکت کنندگان آورده شده است. در ادامه، الگوی ذهنی کارشناسان در قالب گروه های پنج گانه تفسیر شد.

در جدول ماتریس عامل ها (جدول شماره ۵)، دامنه ایده های مشارکت کنندگان آمده است. همان طور که در این جدول نشان داده

جدول ۴. ویژگی های مشارکت کنندگان

مشارکت کنندگان	سن	جنسیت	تحصیلات	نهاد محل خدمت
۱	۴۱	مرد	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۲	۴۰	مرد	لیسانس	کمیته امداد استان کرمانشاه
۳	۴۲	مرد	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۴	۴۷	مرد	فوق لیسانس	کمیته امداد استان کرمانشاه
۵	۴۱	مرد	لیسانس	کمیته امداد استان کرمانشاه
۶	۳۸	مرد	فوق لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۷	۳۰	زن	لیسانس	کمیته امداد استان کرمانشاه
۸	۵۲	مرد	دیپلم	کمیته امداد استان کرمانشاه
۹	۳۴	مرد	فوق دیپلم	کمیته امداد استان کرمانشاه
۱۰	۲۸	مرد	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۱۱	۳۴	مرد	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۱۲	۳۳	زن	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۱۳	۴۱	زن	دیپلم	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت
۱۴	۳۶	زن	فوق دیپلم	کمیته امداد استان کرمانشاه
۱۵	۳۰	زن	فوق دیپلم	کمیته امداد استان کرمانشاه
۱۶	۳۶	زن	لیسانس	مرکز بهداشت سید یعقوب ماهی دشت

نظام پژوهش های روستایی

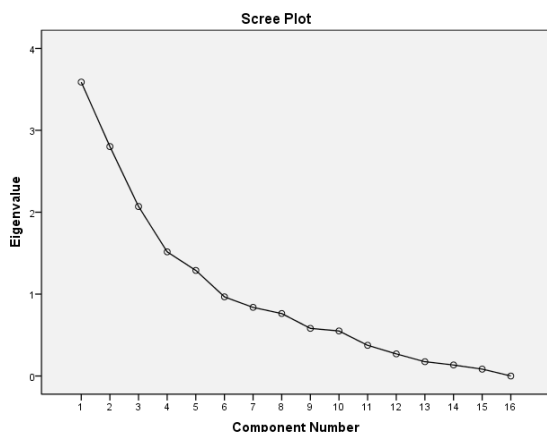
جدول ۵. ماتریس همبستگی دیدگاه افراد در هریک از الگوهای ذهنی

الگوهای ذهنی					مشارکت کنندگان
۵	۴	۳	۲	۱	
				-۰/۵۰۹	مشارکت کننده ششم
				۰/۸۳۶	مشارکت کننده دوازدهم
				۰/۶۳۴	مشارکت کننده سیزدهم
				۰/۸۷۴	مشارکت کننده چهاردهم
				-۰/۶۵۲	مشارکت کننده پانزدهم
			۰/۹۴۵		مشارکت کننده اول
			۰/۹۴۵		مشارکت کننده پنجم
		۰/۷۱۲			مشارکت کننده سوم
		۰/۷۸۰			مشارکت کننده دهم
		۰/۶۴۱			مشارکت کننده شانزدهم
	۰/۸۵۱				مشارکت کننده هفتم
	۰/۶۵۷				مشارکت کننده هشتم
	۰/۶۴۶				مشارکت کننده یازدهم
۰/۵۳۴					مشارکت کننده چهارم
۰/۸۰۴					مشارکت کننده نهم

نصنامیه پژوهش های روستایی

موافق بودند؛ زیرا آنان معتقد بودند که قراردادن کودکان در معرض آفت کش ها و مواد سمی، باعث مسمومیت شان می شود. همچنین، این گروه با نتایج کتب و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۱) و کمیته

10. Kotb et al.

نصنامیه پژوهش های روستایی

تصویر ۲. نمودار سنگریزه

سنگریزه، پنج الگوی ذهنی مختلف استخراج شد (تصویر شماره ۲):

۱. الگوی ذهنی اول: این گروه شامل پنج نفر از شرکت کنندگان این مطالعه است. نگرش این گروه از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ زیرا بیشترین تعداد را تشکیل می دهند. این گروه با گزاره هایی از این دست موافق بودند: «کار کردن فرصت بچگی کردن را از کودکان می گیرد و خلاقیت و استعداد هایشان را کور می کند» و «کار کردن کودکان در کوتاه مدت درآمد خانواده را افزایش می دهد؛ اما در بلند مدت بر اقتصاد جامعه اثر منفی می گذارد» و «کودکان به دلیل در تماس بودن با آفت کش ها و مواد سمی در مزرعه، مسموم می شوند». همچنین، این گروه با این گزاره ها مخالف بودند: «کار کردن باعث می شود کودکان سرگرم شوند و وقتشان کمتر تلف شود» و «کار کردن کودکان با نوعی شادی همراه است و آنان از این موضوع خوشحال اند که توانسته اند منبع درآمدی برای خانواده باشند» و «کار کردن باعث می شود کودکان در آینده مستقل شوند و روی پای خودشان بایستند». این گروه با یافته های فاسا و همکاران (۲۰۰۰) و گملین و هسکت^۹ (۲۰۰۷)

9. Gamlin & Hesketh

بهداشت و ایمنی کار کودکان (۱۹۹۸) مخالف بودند؛ چراکه آنان عقیده داشتند کارکردن باعث می‌شود کودکان خوشحال باشند و مستقل شوند. در مجموع، می‌توان چنین استنباط کرد که سرگرمی و شادی و القای حس استقلال در کودکان روستایی، راهکارهای دیگری می‌طلبد. در محاسبه‌ای ساده می‌توان از این منافع کار کودکان (اگر هم باشد) به‌علت آسیب‌های فیزیکی و خطر تهدید کردن سلامتی آنان چشم‌پوشی کرد.

۲. الگوی ذهنی دوم: این گروه با این گزاره‌ها موافق بودند: «کارکردن باعث می‌شود کودکان خسته شوند و سر کلاس درس تمرکز لازم را نداشته باشند» و «کارکردن باعث می‌شود کودکان از نظر تحصیلی افت کنند و هزینه‌های آموزشی افزایش یابد» و «کارکردن کودکان از نظر فرهنگی بسیار مفید است؛ چون در این صورت، آنان با مردم محلی در تعامل‌اند و فرهنگ منطقه بیشتر حفظ می‌شود». همچنین، آنان با گزاره‌های از این دست مخالف بودند: «کارکردن باعث می‌شود احساس مسئولیت‌پذیری در کودکان به‌وجود آید» (بیشترین گزاره) و «کارکردن باعث می‌شود به شخصیت فردی و خانوادگی کودکان هویت بخشیده شود». افراد این گروه با نتایج **هدی (۲۰۰۳)** و **لاین‌برگر^{۱۱} و همکاران (۲۰۰۵)** موافق بودند؛ زیرا آنان معتقد بودند کارکردن باعث می‌شود کودکان در سر کلاس درس تمرکز لازم را نداشته باشند. افزون‌براین، این گروه با نتایج **کتب و همکاران (۲۰۱۱)** و **کمیته بهداشت و ایمنی کار کودکان (۱۹۹۸)** مخالف بودند؛ زیرا آنان معتقد بودند کارکردن باعث می‌شود کودکان در آینده مسئولیت‌پذیر شوند. براساس آرای این گروه، می‌توان این‌گونه ادعا کرد که درست است کارکردن کودکان موجب تعامل و تقویت فرهنگی روستا می‌شود؛ اما این مسئله که کارکردن باعث افت تحصیلی کودکان می‌شود، مسئله بسیار مهمی است که باید مدنظر قرار گیرد.

۳. الگوی ذهنی سوم: این گروه با گزاره‌هایی از این دست موافق بودند: «کارکردن باعث می‌شود احساس مسئولیت‌پذیری در کودکان به‌وجود آید» (بیشترین گزاره) و «کارکردن باعث می‌شود کودکان خسته شوند و سر کلاس درس تمرکز لازم را نداشته باشند». همچنین، آن‌ها با این گزاره‌ها مخالف بودند: «کارکردن در زمین کشاورزی باعث می‌شود کودکان از نظر اجتماعی گوشه‌گیر شوند و از اجتماع دور بمانند» و «کارکردن باعث می‌شود قد کودکان کوتاه شود» و «کارکردن باعث می‌شود کودکان در آینده به سوءتغذیه دچار شوند». این گروه با نتایج **کتب و همکاران (۲۰۱۱)** و **کمیته بهداشت و ایمنی کار کودکان (۱۹۹۸)** موافق بودند؛ زیرا آنان معتقد بودند کارکردن باعث می‌شود در آینده کودکان مسئولیت‌پذیر شوند. همچنین، آنان نتایج **هدی (۲۰۰۳)** و **لاین‌برگر و همکاران (۲۰۰۵)** را تأیید کردند. این محققان در تحقیقاتشان به این نتیجه رسیدند که کارکردن باعث می‌شود کودکان در کلاس تمرکز لازم را نداشته باشند. افزون‌براین،

این گروه با نتایج **گملین و هسکت (۲۰۰۷)** مخالف بودند؛ زیرا آنان معتقد بودند کارکردن باعث می‌شود کودکان افسرده شوند. در مجموع، می‌توان ذهنیت این گروه را این‌گونه بیان کرد که باوجود اعتقاد به خسته‌شدن کودکان و تمرکز نداشتن در کلاس درس، با آثار منفی روانی و فیزیکی کار کودک مخالف بودند و در برابر کار کودک چنین دیدگاهی نداشتند.

۴. الگوی ذهنی چهارم: افراد این گروه با این گزاره‌ها موافق بودند: «کارکردن باعث می‌شود در آینده کودکان به بیماری‌های مفصلی، مانند دیسک کمر دچار شوند» (بیشترین گزاره)، «کارکردن باعث می‌شود کودکان در آینده مستقل شوند و روی پای خودشان بایستند» و «کارکردن از شکوفایی استعداد های کودکان، به‌ویژه در زمینه تحصیلی و ورزش، جلوگیری می‌کند». همچنین، این گروه با گزاره‌هایی از این دست مخالف بودند: «کارکردن باعث می‌شود به شخصیت فردی و خانوادگی کودکان هویت بخشیده شود» و «کارکردن باعث می‌شود در اعصاب کودکان اختلال به‌وجود آید و آنان کلمات توهین‌آمیز به‌کار برند». این گروه با یافته‌های **لاوری (۲۰۰۴)** موافق بودند. آنان به این نتیجه رسیدند کارکردن باعث می‌شود کودکان به بیماری‌های مفصلی و کمردرد دچار شوند. همچنین، این گروه با نتایج **کمیته بهداشت و ایمنی کار کودکان (۱۹۹۸)** موافق بودند؛ زیرا آنان به این نتیجه رسیدند کارکردن باعث می‌شود کودکان مستقل شوند. افزون‌براین، این گروه با یافته‌های **کتب و همکاران (۲۰۱۱)** مخالف بودند؛ زیرا آنان به این نتیجه رسیدند کارکردن باعث می‌شود در اعصاب کودکان اختلال ایجاد شود. برخلاف گروه سوم، افراد این گروه معتقد بودند کارکردن باعث می‌شود از نظر فیزیکی کودکان به بیماری‌های مفصلی دچار شوند. باوجوداین، با این دیدگاه مخالف بودند که کارکردن موجب بیماری‌های روانی، مانند اختلال در اعصاب کودکان می‌شود.

۵. الگوی ذهنی پنجم: افراد این گروه با گزاره‌هایی از این دست موافق بودند: «کارکردن باعث می‌شود کودکان چالاک شوند و سستی و تنبلی از آنان دور شود» و «کارکردن از شکوفایی استعداد های کودکان، به‌ویژه در زمینه تحصیلی و ورزش، جلوگیری می‌کند» و «کارکردن باعث می‌شود کودکان در آینده مستقل شوند و روی پای خودشان بایستند». افزون‌براین، این گروه با این گزاره‌ها مخالف بودند: «کارکردن در زمین کشاورزی باعث می‌شود کودکان از نظر اجتماعی گوشه‌گیر شوند و از اجتماع دور بمانند» (بیشترین گزاره) و «کارکردن باعث می‌شود به شخصیت فردی و خانوادگی کودکان هویت بخشیده شود». این گروه با نتایج **کمیته بهداشت و ایمنی کار کودکان (۱۹۹۸)** موافق بودند؛ زیرا آنان به این نتیجه رسیدند که کارکردن باعث می‌شود کودکان مستقل شوند. همچنین، این گروه با یافته‌های **گملین و هسکت (۲۰۰۷)** مخالف بودند؛ زیرا آنان در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که کارکردن باعث می‌شود کودکان

11. Leinberger-Jabari et al.

پیشنهادهای

براساس یافته‌های تحقیق، این پیشنهادهای ارائه می‌شود:

۱. کار کردن کودک فرصت بچگی را از او می‌گیرد و استعداد های او را کور می‌کند و ممکن است پیامدهای منفی دیگری نیز داشته باشد. بنابراین توصیه می‌شود در این زمینه سازمان بهداشت کار، سازمان بهزیستی و سازمان حمایت از حقوق کودکان آموزش های لازم را به والدین کودکان کار ارائه دهد و آنان را از معایب کار کردن کودک آگاه کند. با توجه به اینکه نقش ترویج کشاورزی اشاعه است، بنابراین می‌تواند پل ارتباطی بین سازمان های متولی و والدین باشد و آموزش های لازم را به والدین بدهد.

۲. کودکان آینده سازان این مرزوبوم هستند و به کارگیری آنان در فعالیت های کشاورزی، در بلندمدت اثر منفی بر اقتصاد جامعه می‌گذارد. از این رو، پیشنهاد می‌شود که سازمان های مرتبط با حقوق کودکان به این عرصه وارد شوند و در روستا و کشاورزی، کار کودکان را زیر نظر بگیرند.

۳. باتوجه به مشکلات جسمی و روحی که کودکان کار در کارهای کشاورزی با آن مواجه اند، توصیه می‌شود که بخش ترویج از فرهنگ کودک آزاری جلوگیری کند و به خود کودکان درباره نحوه صحیح کار کردن، آموزش های لازم را بدهد تا از بروز هر چه بیشتر آسیب های ناشی از کار جلوگیری شود.

۴. کار کردن کودک در کوتاه مدت، درآمد خانواده را افزایش می‌دهد؛ اما در بلندمدت، آثاری منفی بر اقتصاد جامعه می‌گذارد. از این رو، توصیه می‌شود که سازمان هایی مانند کمیته امداد و بهزیستی، از خانواده های کودکان کار حمایت کنند و از فشار بیش از حد بر کودکان بکاهند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خانم فرانک کرمیان با عنوان «تحلیل نگرش کارشناسان در برابر مزایا و معایب کار کودکان روستایی در فعالیت های کشاورزی» است که در گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه دفاع شده است. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند که صمیمانه از اعضای هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی و هیئت داوران پایان نامه تشکر کنند که نویسندگان را در انجام و ارتقای کیفی این پژوهش یاری دادند.

افسرده شوند. در مجموع، می‌توان چنین استنباط کرد که افراد این گروه ذهنیت منفی چندانی به کار کودکان نداشتند؛ چرا که چالاک شدن کودک و دستیابی به استقلال، از عواملی است که می‌تواند در آینده کودک مؤثر باشد و افراد این گروه این موضوع را مهم تلقی کردند.

مزایا و معایب و به طور کلی پدیده کار کودکان، اشتراک هایی جهانی و منطقه ای دارد و می‌توان آن را در قالب مسائل جهانی بررسی کرد؛ اما این پدیده، بیشتر فرهنگی اقتصادی و بهتر است در سطح ناحیه ای و محلی تحلیل شود. به طور کلی، فرهنگ کار می‌تواند از گذشته تاریخی، ایدئولوژی، شرایط جغرافیایی و اقلیمی، تصمیم های سیاسی و امور امنیتی منشعب باشد که بر همین اساس، در این زمینه می‌توان تنوع فرهنگی را مشاهده کرد. با وجود این، کار کودکان به طور ویژه مقوله ای چندبعدی است که تصمیم گیری و برنامه ریزی در این زمینه، به کار در سطوح جهانی و منطقه ای و محلی با همکاری نهادهای مشترک نیاز دارد.

پدیده کار کودکان در محیط های روستایی با ماهیت روستا نشینی عجین شده و دشوار است که بخواهیم کار کردن کودکان روستایی را در منزل و محیط روستا به طور مجزا و همانند کودکان کار شهری بررسی کنیم؛ چرا که در فرهنگ روستایی منطقه مطالعه شده، کار کردن کودکان و کمک به امور اقتصادی خانه و خانواده از موضوع های بدیهی فرهنگ روستا نشینان است. با این حال، در این زمینه می‌توان از دریچه نوع کارهای واگذار شده، سن شروع، کمیت و کیفیت کار، حقوق کودکان کار، کار برای خودی و غیر خودی، کار در محیط خانه یا مزرعه و به عبارتی شکل کار کردن کودکان وارد عمل شد.

این امر که به طور کلی کار کودکان در مزرعه شناخته شود، مسئله ای جدی است که به تحقیق و بستر سازی و کارهای ساختاری فرهنگی عمیق، به ویژه در راستای کاهش فقر اقتصادی و فقر بی سواد و فقر هنجارهای ارزشی، نیاز دارد. در این راستا، می‌توان با آگاه سازی و آموزش در سطح ابتدایی آموزش های رسمی و در سطح خانوار و والدین از طریق نهادهای آموزشی سازمان های مرتبط، به ویژه کارشناسان ترویج و آموزش کشاورزی سطح دهستان، به موفقیت هایی دست یافت.

در مجموع، می‌توان این گونه بیان کرد که از دیدگاه کارشناسان، کار کردن کودکان در فعالیت های کشاورزی مزایا و معایبی به همراه دارد. از جمله معایب کار کردن کودکان این است که موجب می‌شود به مشکلات جسمانی و روانی دچار شوند و از جمله مزایای آن، این است که باعث می‌شود مسئولیت پذیر شوند. با این حال، موضوع انکارناپذیر این است که معایب کار کردن کودکان بیشتر از مزایای آن جلوه می‌نماید.

References

- Akarro, R. R., & Mtweve, N. A. (2011). Poverty and its association with child labour in Njombe District in Tanzania: The case of Igi-ma Ward. *Current Research Journal of Social Sciences*, 3(3), 199-206.
- Artyaeei, F., Chizari, M., Jafari, M. (2011). [Factors affecting of participation rural youth in agricultural development (Case study: Kermanshah city) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 2(3), 55-73.
- Astinfeshan, S., Alibaygi, A. H., Gholami, M. (2012). [Effect of attachment and satisfaction levels of rural life in Kermanshah City, rural youth participation in agricultural activities (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 6(2), 411-32.
- Banerjee, S. R. (1993). Agricultural child labor in West Bengal. *Indian pediatrics*, 30(12), 1425-9. PubMed: 8077032
- Çolak, Ö. F. (2004). Globalization and child work force. *Çoluk Çocuk Journal*, 4, 31-4.
- Cruz, R. H. (2002). *National report on the results of the child labor survey in Honduras*. Geneva: International Labor Organization.
- Edet, G. E., & Etim, N. A. A. (2013). Child labour in agriculture among poor rural households: Some issues and facts. *European Journal of Physical and Agricultural Sciences*, 1(1), 1-7.
- Fassa, A. G., Facchini, L. A., Dall'Agnol, M. M., & Christiani, D. C. (2000). Child labor and health: Problems and perspectives. *International Journal of Occupational and Environmental Health*, 6(1), 55-62. doi: 10.1177/oeh.2000.6.1.55
- Food and Agriculture Organization of the United Nation. (2006). *World agriculture towards 2030-2050*. Rome: Food and Agriculture Organization.
- Forastieri, V. (2002). *Children at work: Health and safety risks*. Genève: International Labour Organization.
- Gamlin, J., & Hesketh, T. (2007). Child work in agriculture: Acute and chronic health hazards. *Children Youth and Environments*, 17(4), 1-23.
- Hall, C. (2008). Identifying farmer attitudes towards Genetically Modified (GM) crops in Scotland: Are they pro- or anti-GM. *Geoforum*, 39(1), 204-12. doi: 10.1016/j.geoforum.2007.06.003
- Heady, C. (2003). The effect of child labor on learning achievement. *World Development*, 31(2), 385-98. doi: 10.1016/s0305-750x(02)00186-9
- International Labor Organization. (2015). *World report on child labour: Paving the way to decent work for young people*. Geneva: International Labor Organization.
- International Labor Organization, & International Programme on the Elimination of Child Labour. (2007). *World day against child labour: Child labour and agriculture*. Geneva: International Labor Organization.
- International Labor Organization. (2010). *Accelerating action against child labour*. Geneva: International Labor Organization.
- International Labor Organization. (2011). *Agriculture: An engine of pro-poor rural growth*. Geneva: International Labor Organization.
- International Labour Organization. (2006). *Tackling hazardous child labour in agriculture guidance on policy and practice*. Geneva: International Labor Organization.
- Kalantari, S., Kiani, M. (2005). [A comparative study of child labor in developed countries and developing world (Persian)]. *Political & Economic Ettelaat*, 232, 282-95.
- Kotb, S. A., Mohamed, A. G., Abdel Khalek, E. M., & Yones, D. A. (2011). Agricultural labor among school children in rural Assiut, Egypt. *Life Science Journal*, 8(2), 423-39.
- Leinberger-Jabari, A., Parker, D. L., & Oberg, C. (2005). Child labor, gender, and health. *Public Health Reports*, 120(6), 642-7. doi: 10.1177/003335490512000612
- Lowry, C. (2004). *Children's contribution to working and caring for the land: The links between agriculture and children's rights*. Canada: Canadian International Development Agency.
- Militello, M., & Benham, M. K. P. (2010). "Sorting out" collective leadership: How Q-methodology can be used to evaluate leadership development. *The Leadership Quarterly*, 21(4), 620-32. doi: 10.1016/j.leaqua.2010.06.005
- Mull, L. D., & Kirkhorn, S. R. (2005). Child labor in Ghana cocoa production: Focus upon agricultural tasks, ergonomic exposures, and associated injuries and illnesses. *Public Health Reports*, 120(6), 649-55. doi: 10.1177/003335490512000613
- National Research Council. (1998). *Protecting youth at work: Health, safety, and development of working children and adolescents in the United States*. Washington, D.C.: National Academies Press.
- Papzan, A., Babaei, M. H., Rezaei, A. (2012). [Analysis of attitude experts technical services consulting towards the concept of sustainable agriculture: Using Q (Persian)]. Paper presented at the 4th Congress of Agricultural Extension and Education and Natural Resources of Iran, Karaj, Iran, 22 August 2012.
- Rosati, F. C., & Straub, R. (2004). Does work during childhood affect adult's health? An analysis for Guatemala. *SSRN Electronic Journal*. doi: 10.2139/ssrn.1780263
- UNICEF. (2004). *The state of world children 2005: Childhood under threat*. Retrieved from https://www.unicef.org/publications/index_24432.html
- Van Exel, J., & De Graaf, G. (2005). *Q methodology: A sneak preview*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Gjalt_Graaf/publication/228574836_Q_Methodology_A_Sneak_Preview/links/02bfe50f946fc9978b000000.pdf
- Wilk, V. A. (1993). Health hazards to children in agriculture. *American Journal of Industrial Medicine*, 24(3), 283-90. doi: 10.1002/ajim.4700240305